

GEFINGEERDE AANSLAG OP RADIO KOOTWIJK

Taconis kreeg opdracht de zender Kootwijk te vernielen — een uitstapje naar Parijs was voor Giskes het resultaat

GERARD JAN VAN HEMERT was saboteur en radio-telegrafist beide. Omstreeks half Juli 1942 was zijn komst aangekondigd, op 23 Juli kwam hij. Op de heide hadden wij lang moeten wachten, zo lang, dat wij er zelfs over dachten terug te keren, maar eindelijk was hij dan toch gekomen; een grote, zwartharige jongeman. Tegelijk met hem was zijn zender naar beneden gekomen en op grond van zijn mededeling, konden wij een nieuwe zendlijn openen. Dat was de zevende, want kort daarvoor, in het begin van Juli, had Londen aan de agenten Parlevliet en van Steen opdracht gegeven zelfstandig in de Provincie Limburg te gaan werken en een eigen zendlijn op te bouwen. Er werd voor hen een zender gedropt en ze kregen het bevel een radio-telegrafist te werven uit de illegaliteit. Deze man — wij hadden hiervoor een beamtbe van de radiopeldienst van de Ordnungspolizei aangewezen — moest, nadat hij zich aan Londen gemeld had, proeftelegrammen uitzenden. Hij werd aangenomen en derhalve hadden we, tot de komst van van Hemert, de beschikking over zes lijnen.

Ik weet niet meer precies in welke provincie van Hemert moest werken. Hij moest zich in verbinding stellen met Taconis, de chef van Lauwers, over wiens lijn de komst van van Hemert gemeld was. Taconis kreeg uit Londen een bijzondere opdracht; wegens het gewicht daarvan was deze op schrift gesteld en moest door van Hemert aan Taconis overhandigd worden. Het was een omvangrijk document, geheel in code gesteld. In het eerste deel was de opdracht omschreven, n.l. het opblazen van de zender Kootwijk, die van buitengewoon groot belang was voor het Marine-commando; het tweede deel bevatte een uitvoerige beschrijving van de zender en het derde deel gaf een schematische uiteenzetting hoe de opdracht moest worden uitgevoerd. Dit was het eerste grote sabotagebevel, dat over een van de lijnen van het Englandspiel gegeven werd. Wij hadden geen keus, wij moesten daarop reageren; maar even moeilijk als de decodering van dit lange document geweest was — onze codespecialist Ernst May bewees daardoor, dat hij tot heel veel in staat was — even moeilijk was het een bevredigend plan op te stellen. Natuurlijk was het niet voldoende alleen maar een telegram naar Londen te sturen met de mededeling, dat de aanslag gelukt eventueel mislukt was. Bij een object als de

door
Joseph Schreieder

ZEER SUMMIER behandelt Schreieder in dit hoofdstuk de omstandigheden, die geleid hebben tot de in de na-oorlogse Englandspiegelpublicaties zo druk besproken reis van een der V-mannen naar Parijs. De aanleiding blijkt, als zo dikwijls, heel simpel geweest te zijn: een opdracht aan de saboteur Taconis, wat overmoed aan Duitse zijde, een bevel uit Londen en toen de goed gespeelde comédie in Parijs. Eens en te meer blijkt hoe nuttig het is al dergelijke gebeurtenissen in het juiste licht geplaatst te zien. En tevens blijkt — tot lering — hoe geraffineerd dit gehele spel van Duitse zijde gespeeld werd.

zender Kootwijk immers beschikte onze tegenstander over voldoende middelen om de juistheid van onze meldingen vast te stellen. Zo gemakkelijk ging het derhalve niet. Gelukkig werd ons voldoende tijd gelaten de zaak tot in finesses te overdenken. In de opdracht van Taconis stond n.l., dat hij eerst de aanslag tot in de kleinste kleinigheden moest voorbereiden: hij moest allereerst terrein verkennen, dan de beste methode zoeken om het plan ten uitvoer te brengen en tenslotte zijn medewerkers kiezen. Maar met de aanslag zelf moest hij wachten tot Londen daartoe uitdrukkelijk opdracht zou geven. Wij begonnen dus met de goede ontvangst van de opdracht te berichten en wij deelden mee, dat Taconis onmiddellijk de noodzakelijke voorbereidingen zou treffen.

IN DE KAMER van de commandant van de Sipo, dr. Harster, verdiepten we ons in allerlei mogelijkheden. Behalve Giskes en ik, was ook overste Hauswaldt, de commandant van de militaire contraspionnage in Nederland, aanwezig. Het ene plan na het andere werd geopperd en weer verworpen en naarmate de rook der sigaren en cigarettens dikker werd, leken wij verder van de oplossing af te raken. Maar eindelijk werden wij het eens over een plan, dat echter de goedkeuring moest hebben van de Legercommandant Nederland. Die goedkeuring kregen we; het wachten was derhalve op het seintje uit Londen, dat de aanslag gepleegd kon worden. Op 6 Augustus 1942 kwam het bevel. En twee dagen later kreeg Londen een telegram, dat de aanslag mislukt was en dat enkele medewerkers door landmijnen waren gedood en anderen zwaar gewond waren. Op 10 Augustus verscheen in de Nederlandse kranten een kort berichtje, dat opgesteld was door de persdienst van het Wehrmachtkommando, waarin

gezegd werd, dat een aanslag was gepleegd op een zender in Holland, waarbij de daders gedood of verwond waren door landmijnen. Toen was het wachten op de reactie van de tegenstander. Zou men ons in Londen geloven? Of had men andere middelen om de juistheid van onze berichten te controleren? Er kwam een telegram uit Londen. De beamtbe van de radiodienst decodeerde het naar onze zin veel te langzaam, maar eindelijk hadden we het dan toch in leesbare taal voor ons. „Dat schijnt goed gegaan te zijn!” riep Giskes uit, en werkelijk, de inhoud van dit telegram wekte die indruk. Londen verlangde

alleen maar bijzonderheden over de in ons eerste telegram genoemde landmijnen. Maar we hadden geen landmijnen, zij bestonden slechts in de verbeelding van dr. Harster. „Wat doen we daar aan?” vroeg Giskes toen wij tegenover elkaar zaten aan zijn schrijftafel. Toen pakte hij een potlood en schreef: „Onmogelijk bijzonderheden te geven wegens de geleden verliezen en de te verwachten versterkte bewaking van de zender.” Hier en daar veranderde hij nog een woordje en toen ging het telegram naar Huntman, die voor de Engelse vertaling moest zorgen. Deze man had geen gemakkelijke taak, want hij moest er altijd rekening mee houden voor welke agent hij vertaalde. Immers niet iedere agent sprak en

schreef even goed de Engelse taal en ieder had zijn eigen wijze van uitdrukking. May codeerde het telegram en toen was het gereed voor doorzending naar Engeland via de lijn van Lauwers. Deze man had, altijd van Londen uit gezien, niet aan de aanslag deelgenomen, dus was zijn verder werken in het radioverkeer in het geheel niet opvallend. Wij hadden al aan Londen gemeld, dat Taconis ongedeerd ontkomen was. Toen kwam het moeilijke antwoord uit Londen. Daarin werd aan Taconis medegedeeld, dat hem een onderscheiding was verleend, maar bovendien stond daarin, dat „Anton” zo snel mogelijk naar Engeland moest overkomen, om tot agent te worden opgeleid....!

WIE WAS „ANTON”? Anton was.... een verzinsel. Wij hadden aan Londen gemeld, dat Anton een van de beste medewerkers van Taconis was en dat hij na de mislukte aanslag op de zender Kootwijk ongedeerd ontkomen was. En nu ontbood Londen deze Anton. „Ja, wat nu?” vroeg Giskes. „Waarom hebben wij eigenlijk deze Anton verzonnen? Want dit is niet onze bedoeling geweest!” Ja, waarom? Was het alleen maar om het bericht over de mislukte aanslag wat levendiger te maken?

bestemde rubriek. Inz. op adv., welke de uitgevers om redenen te hunner beoordeling niet verlangen af te geven, worden noch teruggegeven, noch aan de inzenders van adv. uitgeleverd.

BEKENDMAKING

De bevelhebber der weermacht in Nederland, de Generaal der Vliegers Fr. Christiansen, deelt mede:

In een der laatste nachten hebben misdadige elementen getracht een sabotage-aanslag op een zendinstallatie in Nederland te plegen. De getroffen veiligheidsmaatregelen en het ingrijpen van het bewakend personeel konden de uitvoering van den aanslag verhinderen.

Verscheidene daders werden, nadat zij verzet gepleegd hadden, overweldigd en gearresteerd. Zij zullen terechtstaan.

Het in het bezit van de daders gevonden en in beslag genomen materiaal is van buitenlandschen oorsprong.

Mocht, ondanks de steeds herhaalde waarschuwing tegen begunstiging van den vijand, blijken, dat de bevolking hieraan haar medewerking verleend heeft, dan zullen als vergelding de uit het betrokken gebied genomen gijzelaars voor de daad moeten boeten.

Militaire poppenkasterij.

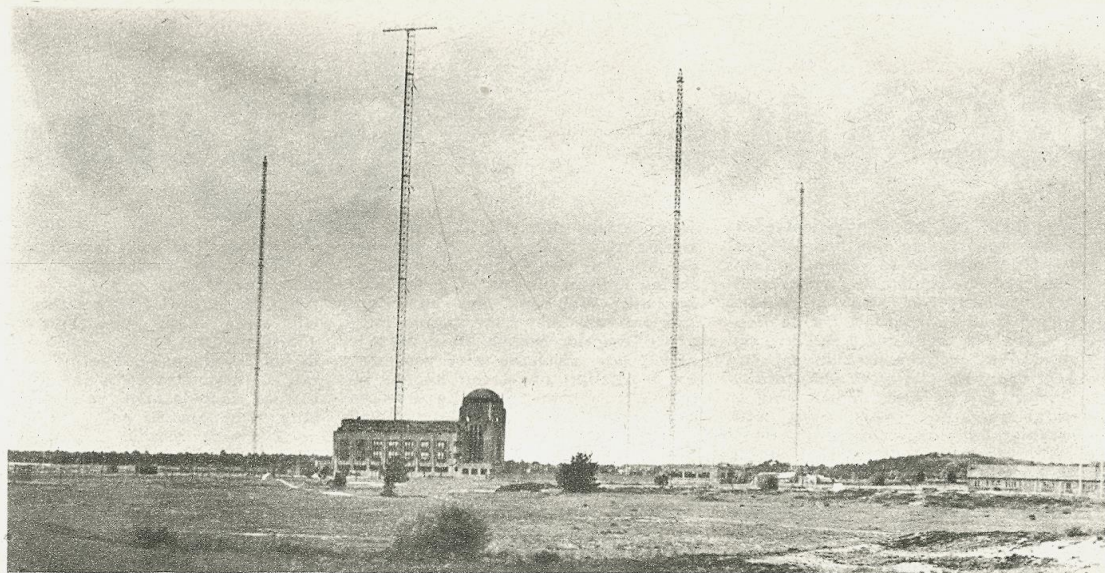
..Ik vermoed, dat er vele lezers van Uw blad zullen zijn, die Uw min of meer propagandistisch artikel der „Marva's" in Uw nummer van 17 December 1949, maar matig zullen waarderen. En ik ben er zeker van, dat het overgrote deel der Vaders en Moeders in Nederland, dienstneming van hun dochters bij deze vrouwelijke militaire poppenkasterij, niet zullen aanmoedigen. Integendeel. Dit zegt niets tegen de Marvadies persoonlijk. Het geroddel over deze meisjes, evenals over die van het Vrouwelijk Hulp-corps (V.H.K.) kan ik met schouderophalen voorbij gaan. Al zullen velen met mij hun hart vasthouden bij de gedachte aan de zedelijke gevaren die deze meisjes in een oorlogsleger bedreigen. Het verzet tegen deze instituten is van principiële aard. Al deze militaire poppenkasterij voor vrouwen, is onvrouwelijk en ietwat belachelijk. En ik durf wel te zeggen, dat het overgrote deel der Nederlandse mannen en vrouwen en die der mannelijke jeugd in het bijzonder, het ook zo aanvoelen. En gelukkig maar. Dat bewijst tenminste dat ons volk in de kern nog gezond is en zich innerlijk tegen deze uitwassen verzet.

Want uitwassen zijn het en nog wel ziekelijke uitwassen. Het toont alleen maar aan hoezeer de moderne oorlog, de totale oorlog, hele volkeren degenerereert, zo zelfs, dat het heel gewoon gevonden wordt, dat vrouwen in Uniform bij dit gruwelijke handwerk worden ingeschakeld. Dat zij mee worden gezogen in de algemene verzuiving en verdierlijking, die ons de totale oorlog te aanschouwen heeft gegeven. Vandaag zijn het nog de Marva's en V.H.K., de gedachte eenmaal geboren dat vrouwen hier ook een geuniformde taak hebben, ook Kapiteintje, Luitenantje en noem verder maar op, moeten spelen, doet het voor de hand liggen, dat vrouwelijke bataljons zullen volgen.

Wij gaan met al deze dingen bedenkelijk de volkeren achter het ijzeren gordijn na-ape en van wat daar gebeurt gruuen we (en terecht) immers van?

Kunnen deze uitwassen nog gedijen in een door oorlogsgeweld kokende wereld, in het vredesleger moest daar geen plaats voor zijn. Een gezonde erfbied van de man voor het andere wezen, de vrouw, verdraagt zich niet met vrouwelijke militaire poppenkasterij. Want in wezen is 't niet anders en al daarom alleen is het zedenbedervend en ongezond. Nu de vrede weer daar is, dienen deze vrouwelijke korpsen uit de Militaire Hiërarchie te verdwijnen. En wel direct. Hier geldt: „Niet morgen, maar nu".

J. ROVERS, Amersfoort.
(In dit principiële betoog schuilt, naar ons gevoelen, een principiële fout, die tot uiting komt in de zin, dat „vrouwen ook kapiteintje, luitenantje en noem maar verder op, moeten spelen". Als lezer Rovers bezwaar maakt tegen vrouwelijke bataljons stemmen wij van harte met hem in, maar wij geloven dat er niets verkeerd in schuilt, dat vrouwen in het leger het vrouwelijke werk doen: verpleegsters, telefonistes, enz. enz. Wij menen, dat lezer Rovers het daarmee eens is, maar dat hij bezwaar maakt tegen de uniformen, dus tegen inschakeling in het militaire verband. Dat ziet hij als onvrouwelijk en als militaire poppenkasterij. Wij menen, dat men met deze vorm juist blij moet zijn; in militair verband heersende ords en tucht en door die te handhaven beschermt men de meisjes het best. En die orde en tucht worden gehandhaafd — daarvan zijn wij overtuigd. — Red. O. V. N.)

RADIO KOOTWIJK werd tijdens de oorlog gebruikt door de Duitse Marine en daarom gaf Londen aan een van zijn saboteurs opdracht de installatie te vernietigen. Maar de opdracht kwam in handen van de Duitsers!

Of hadden wij misschien ook in het geheim de wens gekoesterd dat wij op deze wijze een V-man in Engeland zouden kunnen krijgen?

In ieder geval, nu de oproep gekomen was, wisten we niet goed wat we er mee aan moesten. We hadden zelf een geest opgeroepen, die we wel weer graag kwijt wilden.

Wat lag meer voor de hand dan bij het lezen van de naam Anton te denken aan mijn V-man Anton van der Waals? Sedert de arrestatie van Sebes op 9 Mei was Anton niet meer in het Englandspiel betrokken geweest. Juist in die tijd had ik hem geheel andere opdrachten verstrekt, waaruit een gehele rij arrestaties was voortgekomen, die besloten werd met het in hechtenis nemen van generaal Roëil op 25 Juli. Anton van der Waals deed zijn werk goed. Bij geen enkele opdracht, die ik hem had verstrekt, had hij mij teleurgesteld. Zouden wij hem niet als de medewerker „Anton" van de saboteur Taconis naar Engeland kunnen sturen? Dan kon hij daar tot agent worden opgeleid en na zijn terugkeer in Nederland weer voor ons verder werken. De gedachte, dat mijn beste V-man door de Engelsen tot agent zou worden opgeleid om in Nederland te worden ingezet, was erg verlokkelijk. Maar... tegen deze gedachte waren heel wat bezwaren in te brengen. Immers, Anton werkte nu al meer dan een jaar voor mij. Hij was in allerlei illegale kringen bekend geworden en vele illegale werkers kenden hem van aanzien. En al had hij dan ook steeds een andere naam gebruikt, dit had toch niet kunnen verhinderen, dat er al eens voor hem gewaarschuwd was. Wist men in Engeland al iets van hem en van zijn werk af? Die kans was niet denkbeeldig. Derhalve moest ik er rekening mee houden, dat hij in Engeland door een van zijn vroegere kennissen als mijn V-man herkend zou worden; dat Anton de Wilde, zoals de medewerker van Taconis in het telegram genoemd was, als Anton van der Waals ontmaskerd zou worden. Dit bezwaar alleen was al genoeg om deze gedachte prijs te geven. Daar kwam nog bij, dat Anton de Wilde zich in Engeland op illegale contacten in Holland moest kunnen beroepen en van zijn illegaal werk en zijn relaties met illegale voorman-

nen moest kunnen vertellen. En het was onmogelijk in de korte tijd, die ons nog restte, dergelijke relaties tot stand te brengen. Het grootste bezwaar echter school in de vraag in hoeverre Anton van der Waals te vertrouwen was. Voor mij stond het vast, dat Anton slechts dan naar Engeland kon gaan, als ik er absoluut van overtuigd was, dat hij in Engeland niet zou omzwaaiven en zich ter beschikking zou stellen van de Engelse of de Nederlandse geheime dienst. Maar hoe kon ik die zekerheid krijgen? Door geld? Wat had het voor nut als wij hem vijftig duizend gulden beloofden als hij als geheim agent zou terugkomen uit Engeland, wanneer de Engelse geheime dienst hem duizend gulden meer bood?

Giskes en ik bespraken al deze punten uitvoerig, voor en tegen werd overwogen tot Giskes tenslotte zei: „Vriend Schreieder, we moeten altijd weer uitgaan van het radiospel en onszelf afvragen: kunnen wij de garantie geven, dat het zenden van een V-man, onverschillig of het er nu een van u is dan wel van mij, het radio-spel niet in het minst schaadt? Als wij deze vraag niet voor honderd procent met ja kunnen beantwoorden, moeten wij er van af zien, ook al is het dan heel jammer. Ik zeg u eerlijk, dat ik het met geen van mijn V-mannen durf te proberen!"

„Ik ook niet!" antwoordde ik hem. „U heeft gelijk, het risico is te groot. Wij moeten datgene doen, dat ons de grootste kans geeft, dat het radiospel zonder haperen verder loopt en het zenden van een V-man is beslist niet die kans!"

MAAR WAT DAN? Wij moesten toch de een of andere stap ten opzichte van Londen ondernemen. Urenlang spraken wij hier over, toen was er een plan klaar, dat wij beiden uitstekend vonden. „Wanneer gaan wij naar Parijs?" vroeg Giskes. „Ik weet nog niet zeker of ik weg kan," was mijn antwoord. „Ik vrees, dat het niet mogelijk zal zijn, maar in dat geval zal ik de Sipo in Parijs op de hoogte brengen, zodat u van de mensen daar de nodige steun krijgt, zonder dat u een lange roman behoeft te vertellen." Een paar dagen later meldde een telegram aan Londen, dat „Anton" via de landweg naar Engeland zou komen en al was af-

gereisd. Weer een paar dagen later reed Giskes naar Parijs. Ik kon niet weg, derhalve had ik de Sicherheitspolizei in Parijs van Giskes' komst in kennis gesteld.

Ondertussen reisde een jonge blonde man, die zich Anton noemde en die gezien zijn druk manueel zindelijk bloed in de aderen had, met behulp van illegalen over de Belgische en Franse grens. Hij vertelde veel over zijn illegaal werk, maar niet overal had hij illegale hulp nodig. Slechts hier en daar zocht hij zijn contactadressen op — grote afstanden legde hij echter alleen af. Toen hij in Parijs kwam, zocht hij zijn illegale vrienden op. Anton sprak Frans als een Fransman, want hij had er jarenlang gewoond. Zijn vrienden waren blij met het weerzien. Daar moest op gedronken worden.

Het moest tevens een afscheidsdronk zijn, want „Anton" wilde verder naar Engeland om zich daar tot agent te laten opleiden. Die „Anton" was me toch een kere! Vergenoegd zat men bij elkaar in een bistro en de tijd vloog om. Plotseling ging de deur open en mannen in uniform kwamen het lokaal binnen. „Sicherheitspolizei! Ausweiskontrolle!" „Anton" werd bleek. Zijn illegale vrienden bleven rustig zitten; zij hadden goede papieren, waarop niets aan te merken viel. De mannen in uniform gingen van het ene tafeltje naar het andere; zij controleerden Antons vrienden en gaven hun hun papieren terug. Een van de mannen nam Antons persoonsbewijs. Uit de beweging van zijn hand leek het alsof hij het hem al weer terug wilde geven. Plotseling bekeek hij het echter nauwkeuriger, alsof hem een gedachte te binnen schoot. Het persoonsbewijs beviel hem niet meer. „Uw Ausweis is vals!" zei hij tot „Anton", die aandachtig had toegekeken. „U bent gearresteerd. Gaat u mee!" Hij greep „Anton" bij de schouder en tussen twee mannen in verliet de gevangene het lokaal. Hij was... een V-man van Giskes, die opdracht had gekregen als Anton de Wilde naar Parijs te gaan en zich daar op aanwijzing van Giskes te laten arresteren. De Franse illegaliteit meldde het verhaal van Antons arrestatie aan Londen. En dat was onze bedoeling geweest!